

Dóka Zoltán
A névizgyőrői
evangélikus gyülekezet
lelkésze

N Y I L T L E V É L

Josiah Kibira Elnök Urnak,
Carl Mau Főtitkár Urnak,
az L.V.Sz. Végrehajtó Bizottságának
és mindazoknak, akik az L.V.Sz.-ben a Magyarországi Evangélikus
Egyházért felelősséget éreznek.

Kedves Testvérek!

Bocsásásák meg nekem, hogy e levelemmel terhelem Önöket. Lelkiismeretem kényszerít rá. Tovább nem halasztható kötelességemnek tartom közölni Önökkel azt, amit oly sokan gondolnak a Magyarországi Evangélikus Egyházban / a továbbiakban MEE/, de nyíltan kimondani nem mernek. Arra kérem Önöket, vegyék tekintetbe az itt leírtakban a MEE-ért Isten előtt érzett szorongató felelősségemet.

Az MEE vezetősége mind a mai napig félrevezette a világ lutheránus-
ságát, amikor azt állítja, hogy a MEE papjai és gyülekezetei egysege-
sen vallják az ugynevezett "Diakóniai Teológiát" / a továbbiakban:
d.t./. Az igazság az, hogy a d.t. koncepciója még a gyülekezetek tudatát sem érte el és azt a papoknak csak egy kisebbsége helyesli. A helyeslők többsége is csak érdekből vagy félelemből, és csak a nyilvánosság előtt. Bizalmas körben azonban kritizálják és elutasítják a koncepciót. E belső hasadás egyik legjellemzőbb és legszomorúbb jellegzetessége az MEE mai teológiai és lelki helyzetének.

A következőkben a MEE valódi helyzetét szeretném közelebbről megvilágítani mint olyan, aki évtizedek óta a mai napig közvetlen tanúja mind annak, ami a MEE-ben történt és történik. Három kérdés kapcsán tesszem ezt:

1. Mik a fő okai az említett belső hasadésnak?
2. Mi vezetett a mai helyzethez?
3. Mik a fő jellemzői a mai helyzetnek?

1. Mik a fő okai a Magyarországi Evangélikus Egyház belső hasadésának?

a/ a d.t. teológiai hibái és

b/ gyakorlatban a d.t. egyházjogi alkalmazása az egyházvezetőség részéről.

a/ Köztudomásu, hogy a "diakonia" nem központi teológiai fogalom az Új Szövetségben, sem a szinoptikusoknál, sem a jánosi, sem a páli irodalomban. Már e pusztán tény kötelessége teszi, vajon egy teológiai koncepciót, amely hangsúlyozottan biblikenek tartja magát, szabad-e

egyetlen, periferikus újtestamentumi fogalomra felépíteni. Sokkal fontosabb annak felismerése, hogy a "diakonia" formális fogalom az Újszövetségben, amely egészen különböző tartalmakat jelölhet az asztal körüli szolgálattól Jézus életét váltságul adó szolgálattig. De éppen ezért fennáll annak a veszélye, hogy e különböző tartalmak teológiailag következtelenül sőt illegitim módon összekevertessenek és azonos kategóriába soroltassanak. Márpedig ez történik szerintem a d.t.-ban. Ennek illusztrálására szeretnék egy ekkleziológiai szempontra utalni.

Arra a kérdésre, hogy mi az egyház feladata a világban, a d.t. a következő választ adja: Az egyház feladata az evangélium hirdetése / a szentségek kiszolgáltatásával együtt / és a diakonia gyakorlása. Utóbbinál különös hangsúlyt kap, hogy nem elég a diakonia egyesekkel, hanem az etzociáletikai módon ki kell terjeszteni a hazai és az egész emberiség égető kérdéseire, ami csak helyeselhető lenne. De e meghatározásnál mindjárt feltűnik - különösen lutheránus fülnek - hogy miért kell a diakoniát külön említeni, amikor az gyümölcs, etikai következmény azoknak az életében, akik az evangéliumra hitben igennel válaszolnak. A d.t.-ben azonban újra meg újra hangsúlyt kap, hogy a diakonia nem csak mint az evangélium által ébresztett hit gyümölcse, hanem az evangéliumtól függetlenül is, ezzel egyenrangúan sajátos feladata az egyháznak. Az e fajta elkülönítést azzal igyekeztek igazolni, hogy Jézus a szinoptikusokban tanítványait nem csak azért küldte ki, hogy Isten országának elközeledtét hirdessék, hanem azért is, hogy démonokat űzzenek és betegeket gyógyítsanak. Hogy ez az exegézis helytelen, azt azoknak, akik az újtestamentumi exegézisben valamelyest járatosak, nem kell közelebbről kommentálni.

A fenti definíció alapján az Ágostai Hitvallás tézise "az Egyházról" többször kritika tárgya lett, mint amelyet a diakonia gyakorlásának feladatával ki kell egészíteni. Azt mondják, hogy se Luther, se Melancton nem adott teljes választ arra a kérdésre, hogy mi legyen az egyház feladata, mert mindketten csak az evangéliumot, illetve annak hirdetését tartották az egyház egyetlen kincsének és feladatának. Meggyőződésem szerint ez a "kiegészítendő evangélium" az alapvető tévedése az d.t.-nak és egyben a legősibb, sőt tulajdonképpeni tévtanítása az egész egyháztörténetnek. E hamis teológia u.i. nem tesz különbséget Isten cselekedete és

az emberek cselekedetei között, hanem keveri azokat és egyenrangúnak tünteti fel őket. Amikor Káldy püspök újra meg újra hangsúlyozza, hogy " az az egyház, amely csak az evangéliumot hirdeti, nem egyház", nyilvánvalóvá lesz, hogy a d.t. az evangéliumot a diakónia alá, vagyis a szociáletikai koncepció alá rendeli. Ez az etikai ideologizálás azonban megfosztja az evangéliumot, Isten végérvényes kegyelme szavát a bűnökre számára minden emberi cselekedettől független szabadságtól és hatálytalanítja azt. Egyben a szabad keresztyén cselekedet is megfosztódik forrásától és jócselekedeti igazsággá és érdemkegyességgé deformálódik. A d.t.-nak ez a hamis teológiai alapvetése a papok teológiai gondolkodást és prédikációját bizonytalaná teszi és ez a bizonytalanság egyre inkább kihat a gyülekezetek kegyességére is.

b/ Az evangélium szociáletikai manipulációja különösen a gyakorlatban mutatkozik meg a d.t.-nak az egyházvezetőség általi alkalmazásakor. Az LVSZ tagegyházaiban bizonyára csak kevesen tudják, hogy a MKE-ban nincsen vallásszabadság. Hangsúlyozom, az MKE-ban nincsen vallásszabadság. A politikai kormányzat egyházpolitikájában ma papokkal és gyülekezetekkel szemben - akármennyire meglepő - sokkal nagyobb a lojalitás, mint az egyházvezetőségben. Annál botrányosabb és elviselhetetlenebb, hogy az egyházvezetőség a d.t.-t a MKE hivatalos és kötelező teológiájává nyilvánította! Mindenki, aki e kényszernek csak a legkisebb mértékben is ellentmond, existenciális veszélyeztetettségnek teszi ki magát, ahogy ezt Káldy püspök a papokkal szemben megfélemlítő stílusban egyre hangsúlyozza.

Kedves Testvérek, Önöknek ezt tudniuk kell, és Önöknek nem szabad e tény mellett szótlanul elhaladniuk, hogy a MKE-ban teológiai terror uralkodik! Ez az igazság, amelyet azonban az egyházvezetőség tagjai és képviselői minden lehetséges módon, főleg a külföldi egyházak előtt ködösítenek. Ezt a terrort az egyházvezetőség azzal tudja fenntartani, hogy azokat, aki a d.t.-t kritizálni merik, az állami hatóságok előtt az állam ellenségeinek mondják. Így a szakszerű, valóban teológiai eszmecserét politikailag lehetlenné teszik. De ez az igazi és életveszélyes rágalmozás!

Sok kollegámmal türelmesen és megértéssel el kell ismernem, hogy az állam számára nem könnyű feladat olyan egyházpolitikát kialakítani, amelyben hű marad ideológiai alappozíciójához, és ugyanakkor az egyetemes emberi jogokon alapuló humanitás eszméjét is érvényesülni hagyja. Ama 32 év alatt, amit egyházi szolgálatban töltök, egyre világosabban ismertem fel, hogy éppen az állammal szemben lojalitást nyilvánító egyházvezetőség nem nyújt annak igaz és valódi segítséget egyházpolitikájának kialakításában.

Néhány évvel ezelőtt Káldy püspök különösen gyakran hangsúlyozta szóban és írásban: Nem elég, ha a pap gyülekezeti szolgálatát jól végzi, nem elég, ha a pap engedelmes állampolgár, aki a helyi, állami hatóságokkal jó kapcsolatokat tart fenn! A MKE papjai csak akkor végzik hivatásukat helyesen és korszerűen, ha a szocializmust / kivéve az ateizmust / elfogadják és az állam szocialista célkitűzéseit aktívan és közvetlenül támogatják. Ilyen nyilatkozatok azonban csak a magyar egyházi sajtóban jelennek meg, de sohase idegen nyelveken!

Itt egy személyes megjegyzést kell tennem. Mindig érzékeny voltam és vagyok a szociális igazságosság kérdései iránt, mert magam szegény családból származom. Eleim nagyrészt agrárpótlások és napszámások voltak. A szocializmus igazságát nem könyvekből ~~ismerkedtem meg~~ tanultam, hanem édesanyám könnyeiben ismertem meg, aki apámmal együtt öt gyereket nevelt és taníttatott. De hogy Káldy püspök, éppen mint püspök, nekünk papoknak a maga d.t.-ját kötelező teológiának előírja, a szocializmust meg kötelező ideológiának, az ellen tiltakozom és nem vagyok hajlandó elfogadni, hogy ehhez joga lenne.

2. Mi vezetett a mai helyzethez?

1958-ban azt ajánlotta az állam a gyülekezeteknek, hogy válasszák meg Káldy Zoltánt püspöknek. Ezt a javaslatot a gyülekezetek elfogadták. A papok és gyülekezetek többsége várakozással nézett az egykor pietista evangelizátor működése elé, hiszen beiktatásakor az egyházi életnek igazságos, az evangélium szellemének megfelelő rendjét ígérte. Akkor még nem volt szó a mai kötelező d.t.-ról, sőt hangsúlyozta a teológiai munka szabadságát.

De kezdettől fogva voltak az egyházban ellenfelei, akik támadták. Egy szégyenletes hatalmi harc keletkezett, amely a MKE túl sok erejét pusztította. E harc idején Káldy püspök ötféle módon próbálta megerősíteni hatalmát:

a/ Ordass püspököt és munkatársait a nyilvánosság előtt meg -

vádolta és elítélte mint olyanokat, aki az állam ellenségei és az egyház kocsiját árokba taszították volna. Ez gyakran megtörtént és mindig durva és fenyegető szavakkal, anélkül, hogy a vádlottaknak és elítélteknek lehetőségük lett volna arra, hogy szabadon védekezhesenek. Az u.n. "Ordaes-ügy" mai napig alintézetlen ügye a MEE-nak. A megaláztatások, amik Ordass püspököt haláláig kísérték, sokak lelkiismeretét terhelik.

b/ Másik mód az az igyekezete volt, hogy mindig elnyerje az állam bizalmát és így magánál az állammal találjon védelmet ellenfeleivel szemben. Saját szavai szerint azon igyekezett, hogy ellenfeleit az állam előtt "lekörözze". Itt van a legerősebb motívuma egész politikai tevékenységének.

c/ Különösen fontos eszköze volt külföldi kapcsolatainak kiépítése. Kétféle nyelvet beszélt és beszél, amint az egy balatoni lelkész-konferencián kiderült. Hazai politizálásának nyelvét nem viszi magával a külföldi utazásokra, de azzal jellemzi ellenfeleit, magát pedig az egyház védelmezőjének állítja. E módszerrel sikerült számos külföldi egyházat, püspököt, sőt magát a LVSZ-et is magának megnyernie.

d/ E hatalomért folyó harc összefüggésében értendő Káldy püspök szerepe az egyházi sajtószolgálatban is. Beiktatása után hamarosan átvette a MEE sajtóosztályának vezetését és azóta minden publikáció az ő nevét viseli "nihil obstat"-ként. Egyre növekvő hatalma alapján mind jogosultabbnak érezte magát cikkek, tanulmányok, sőt könyvek cenzurálására, vagyis mondatok vagy hosszabb szakaszok törlésére, sőt saját nézetének a szövegbe egyezzerű beírására. Így bánt el számos cikkekkel és Márk kommentárral is. De nincsen fórum, amelyen ez ellen tiltakozni lehetne, mert a sajtó hatalma az ő kezében van.

Sajtómunkája felületes és felelőtlen. Bizonyos publikációknál egészen nyilvánvaló, hogy a közlemény a szerző személye és nem a mű tartalma miatt látott nyomdafestéket. Igazán fontos dolgok viszont nem jelennek meg, vagy csak alacsony példányszámban. A legújabb példa erre, hogy az új, 1982-ben megjelent és szintén kötelező énekeskönyv nem kapható. Alacsony példányszáma hamar elfogyott, és Káldy püspök közölte, hogy újabb kiadása még évekig nem várható. A papok kénytelenek a híveket, akik énekeskönyvet akarnak venni, szégyenkezve elküldeni. Az ilyen sajtómunka azonban már közvetlen destrúciója a gyülekezeteknek.

e/ Utolsó és legjobb fegyvere Káldy püspöknek ellenfeleivel szemben, amint az utóbb kiderült, a d.t. koncepciójának kidolgozása lett. Ezzel csak részben - és nem is elsősorban - az is célja volt, hogy leszögezze az egyház helyét a szocializmusban. Ezt lényegileg már elvégezte, mielőtt püspök lett, különben az állam nem ajánlotta volna

megválasztásra a gyülekezeteknek, és akkor még nem is volt szó a d.t.-ről. Fő célja sokkal inkább az volt, hogy teológiailag függetlenné tegye magát néhány teológiai tanárral szemben, hogy azokat "lekörözze", mivel azok kritikájára nem felelhetett politikai vádaskodással és megfélemlítési kísérletekkel. Miután sikerült neki a d.t.-t a MEE hivatalos és kötelező teológiájává nyilvánítani, nem volt többé kétséges, hogy ellenfeleit minden módon, mind politikailag, mind teológiailag legyőzte.

3. Mik a fő ismertetőjelei a MEE mai helyzetének?

a/ A teológiai nyomás természetesen személyi kultusszal kapcsolatos. Utóbbi manifesztációja tavaly ősszel 25 éves püspöki tevékenységének sokféle ünneplése volt. Egy egész hónapra keresztül fő témája volt az egyházi sajtónak. Egyébként is a szállhatatlanság felérhetetlen magasságából zsarnoki lebecsüléssel tekint Káldy püspök a papokra. Számukra nincsen ideje és nincsen is testvéri kapcsolatban velük. Így nincsen a papoknak lelki gondozójuk. Sokuk lelki magányban él, belső keserőséggel és egyre gyengülő munkakedvvel. A havonkénti lelkesítő összejövetelek "erkölcsileg" kötelezők. Az előadásokat 3 példányban kell benyújtani. A hozzászólásokat jegyzőkönyvben foglalják, amik alapján a felszólalók utána püspöki megrovásban részesülhetnek. Ezért a hangulat ezeken az összejöveteleken nem őszinte és ritkán jelentenek igazi segítséget a gyülekezeti munka számára.

b/ A teológiai terror és a személyi kultusz legsúlyosabb következménye pedig az, hogy a teológiai munka színvonala a MEE-ban egyre elább száll. Tudományos munka lehetetlen ott, ahol a kutatás szabadsághányzik és ahol a kutatóknak csak az előre megadott eredményeket kell megerősíteniük. A tanárok fő feladata a d.t. igazolása. Ez azonban azt is jelenti, hogy a teológiai munkának a MEE-ban nincsen tudományos világperspektívája, mert nem tud a külföldi kutatással lépést tartani. Ezt a helyzetet Káldy püspök még külön is konzerválja, amikor azt mondja: a d.t. a világ legjobb teológiai koncepciója, azért semmi szükségünk külföldi, kiváltképpen "nyugati" teológiára. Beláthatatlan, hogy ez a felfuvalkodott teológia még mennyit fog ártani a MEE lelki és szellemi életének. A kár, már is igen nagy és óriási fontossága a MEE teológiai, egyházjogi és egyházpolitikai helyzetének újbóli átgondolása teljes szabadságban és nyilvánosság-

ban, mielőtt az étgondolásra alkalmas leköszek elfogynak, mielőtt a gyülekezetek széteszöródnak vagy a szektákban elmerülnek, mielőtt a MEE belső élete végleg összeomlik.

A LVSZ azzal tehetne a MEE-nak nagy szolgálatot, ha segítene abban, hogy a MEE-ban mielőbb szabad, testvéries megbeszélés jöjjön létre. Addig minden kapcsolat - kivéve a pénzböli segítséget ü csak látszat, amely inkább csak a MEE belső helyzetének ködösítéséhez járul hozzá. E segítség nélkül a LVSZ budapesti nagygyűlése csak további nagy kárt fog okozni, mert segítené a romlás konzerválását. Lehet ugyan majd Magyarországon kellemes heteket töltöni, s magyar vendégszeretetet élvezni, még virágzó gyülekezeteket is látni. Lehet majd szép üdvözlő szavakat, "minden-rendben-van" beszédeket hallani, sok bibliai idézettel és divatos szociálétikai és teológiai fordulattal. És mégis bekötött szemmel és bedugott füllel fognak hazatérni és mégis talán egyetlen szilánkját nem fogják észrevenni annak a keresztnek, amit a MEE valójában hordoz.

Kérem mindazokat, aki e levelet olvassák, ne tekintsék túmadásnak Káldy püspök személye ellen. Értesék e levelet a MEE papjai segélykiáltásának, amelyet - ebben biztos vagyok - szívében helyeselni fognak még akkor is, ha arra kényezzerátenék őket, hogy félelemből megtagadják.

Bocsánatot kérek, ha Káldy püspöknek e levéllel fájdalmat kellett okoznom. Ő jól tudja, hogy én többször kritikusan nyilatkoztam a d. t. val szemben, avval a móddal szemben is, ahogyan azt az egyházra ráerőszakolja. De mindig visszautasított, vagy adósom maradt a válaszal. Most kényezzerítve érzem magam arra, hogy a nyilvánosságra lépjek. Tudatosan lemondtam arról, hogy tevékenységének személyes életemre gyakorolt végzetes kihatásairól szóljak.

Ha tevékenysége csak engem bántana, továbbra is szótlan lennék. De itt nem csak személyemről van szó, hanem mindenek előtt Isten evangéliumának szabadságáról; és ha ez elvétetik tőlünk, mindnyájan elvesztünk.

Isten irgalma maradjon velünk!

Testvéri köszöntéssel

Dóka Zoltán

Kuchen, 1984. július 10.

e. i. sz. D-7343 Kuchen
Staubstrasse 34

Tel.: 07331/81494